

ВІДГУК

офіційного опонента, завідувачки кафедри дитячої терапевтичної стоматології
Полтавського державного медичного університету МОЗ України, Заслуженого
лікаря України, доктора медичних наук, професора Каськової Людмили
Федорівни на дисертацію Бугерчук Ольги Олександрівни

«Ефективність використання фотодинамічної терапії в комплексному
лікуванні генералізованого пародонтиту у хворих на цукровий діабет 2-го
типу компенсованої форми після перенесеної коронавірусної хвороби»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізовану разову вчену
раду ДФ 20.601.124 (14273) Івано-Франківського національного медичного
університету МОЗ України, створену згідно наказу ректора № 652-д від
27.05.2026 року для розгляду та проведення разового захисту дисертації на
здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 22 – «Охорона здоров'я»
за спеціальністю 221 – «Стоматологія»

Ступінь актуальності обраної теми

Захворювання тканин пародонту на рівні з карієсом є актуальною
проблемою сучасної стоматології через високу їх поширеність серед осіб
різного віку. Одним з найпоширеніших патологій тканин пародонта є
генералізований пародонтит – дистрофічно-запальне захворювання, що
діагностується у більше, ніж половини населення світу. В Україні цей
показник становить понад 85%. Пародонтит характеризується втратою
прикріплення, що призводить до функціональних обмежень, виникнення
больових відчуттів, психологічного дискомфорту. Причинами його розвитку є
значна кількість екзогенних та ендогенних чинників. Ключову роль у
розвитку пародонтальних захворювань відіграють патогенні мікроорганізми.
ЦД 2-го типу впливає на ініціацію та прогресування пародонтиту, викликаючи
гіперзапальну реакцію, погіршуючи процеси відновлення кісткової тканини та
виробляючи прогресивні кінцеві продукти глікації. На тлі коронавірусної
пандемії, кількість хворих на ЦД та пародонтит збільшилась та виникла
необхідність вивчення зв'язку між цими захворюваннями. У зв'язку з цим,
тематика дослідження дисертантки є актуальною та своєчасною.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційна робота виконана згідно плану науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного медичного університету і є фрагментом комплексних науково-дослідних робіт кафедри стоматології післядипломної освіти «Комплексне морфофункціональне дослідження та обґрунтування застосування сучасних технологій для лікування та профілактики стоматологічних захворювань», № держреєстрації 0121U109242 (2021-2023 рр.), «Клініко-експериментальне обґрунтування сучасних методів діагностики, профілактики та лікування стоматологічних захворювань», № держреєстрації 0124U003547 (2024-2030 рр.). Здобувачка була співвиконавцем зазначених тем.

Мета дослідження: підвищення ефективності лікування хронічного генералізованого пародонтиту у хворих на цукровий діабет 2-го типу компенсованої форми після перенесеної коронавірусної хвороби на основі вивчення етіології та патогенезу захворювання у таких хворих і використання діодного лазера в комплексній терапії. Для її досягнення було поставлено 6 завдань та визначені об'єкт і предмет дослідження. Використані методи дослідження дали можливість вивчити стоматологічний статус досліджуваного контингенту, визначити фактори ризику виникнення та перебігу генералізованого пародонтиту та розробити методи профілактики. Такі дослідження проведені вперше, мають практичне значення, тобто впровадження напрацювань дасть можливість покращити стоматологічне здоров'я досліджуваного контингенту.

Новизна представлених результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 13 наукових робіт, серед них 4 статті у фахових наукових виданнях України, 8 тез, 1 патент України на корисну модель.

Вперше проведене комплексне обстеження з використанням клінічних, біохімічних, мікробіологічних методів дослідження та порівняння результатів пацієнтів з генералізованим пародонтитом, які мають ЦД 2-го типу компенсованої форми з/без перенесеною коронавірусною хворобою.

Під час першого обстеження у всіх групах спостереження виявлено погіршення клінічних показників порожнини рота: стану гігієни порожнини рота за індексом Грін-Вермільйона (ІГТВ), пародонтального індексу (PI), папілярно-маргінально-альвеолярного індексу (РМА), комунального індексу потреби в лікуванні хвороб пародонта СРІТН), збільшення глибини пародонтальних кишень (ГПК). Також відмічене порушення показників вуглеводного та білкового обмінів, показників ферментативної активності, мінерального обміну та кальцій-фосфорного гомеостазу. Важливим і новим є дослідження у даної когорти пацієнтів мікробіоценозу та виявлення виражених його порушень, що характеризувалися зростанням популяційних рівнів і частоти висівання окремих видів мікроорганізмів, так і розширенням спектру виявленої умовно патогенної та патогенної мікрофлори. Спостерігалось значне підвищення ролі *Staphylococcus aureus*, *S. Epidermidis*.

Дисертанткою запропоновано та встановлено доцільність застосування удосконаленої методики лікування ГП, що включає в себе проведення фотодинамічної терапії у пацієнтів з ЦД 2-го типу компенсованої форми та перенесеною коронавірусною хворобою та доведена її ефективність в комплексному лікуванні, що підтверджується покращенням досліджуваних показників.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Для отримання обґрунтованих результатів було проведене лікування та динамічне спостереження за 136 пацієнтами, серед яких відібрано 105 осіб із хронічним генералізованим пародонтитом II–III ступеня віком від 40 до 65 років, серед яких 70 пацієнтів мали ГП та ЦД 2-го типу компенсованої форми

з перенесеною коронавірусною хворобою, а 35 пацієнтів з ГП та ЦД 2-го типу компенсованої форми, що не хворіли на коронавірус. Групу контролю складала 31 особа з інтактним пародонтом та збереженими зубними рядами, без супутньої соматичної патології.

В залежності від методу лікування, пацієнтів було розділено на 3 клінічні групи. До групи А входило 35 пацієнтів з ГП II-III ступеня, цукровим діабетом 2-го типу компенсованої форми та перенесеною коронавірусною хворобою, яким було запропоновано удосконалену методику лікування хронічного генералізованого пародонтиту. До групи Б входило 35 пацієнтів з аналогічним діагнозом, котрим була запропонована загальноприйнята методика лікування. Група В включала 35 пацієнтів з ГП II-III ступеня важкості, ЦД 2-го типу компенсованої форми без коронавірусної хвороби в анамнезі. Їм була запропонована загальноприйнята методика лікування ГП. Створення груп порівняння дало можливість отримати вірогідні обґрунтовані результати, які сформульовані у висновках та практичних рекомендаціях.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Напрямок роботи, вибраний дисертанткою та її керівником на теперішній час достатньо актуальний та свідчить про необхідність проведення лікувально-профілактичної роботи серед когорти пацієнтів з ГП II-III ступеня важкості та ЦД 2-го типу компенсованої форми з коронавірусною хворобою в анамнезі, що дасть можливість покращити їх стоматологічне здоров'я. Наукове завдання, яке стояло перед авторкою виконано в повному обсязі та викладене в чітко сформульованих висновках, які відповідають поставленим завданням та свідчать про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Результати, отримані дисертанткою в процесі виконання даної роботи, мають теоретичне та практичне значення, підтверджують високу клінічну

ефективність запропонованих лікувально-профілактичних дій, відсутність побічних реакцій та ускладнень, що дає можливість широкого їх впровадження в повсякденну клінічну практику. Групі пацієнтів після професійної гігієни ротової порожнини проводилась фотодинамічна терапія. Для проведення ФДТ з використанням фотосенсибілізатора та діодного лазера. В рамках написання дисертаційної роботи та проведення клінічних досліджень дисертанткою було розроблено та отримано патент на корисну модель №156529 МПК (2024.01) A61C 9/00 «Пристрій для утримання торця світлового лазера в ротовій порожнині».

Результати дослідження впроваджено в лікувальний процес кафедри терапевтичної стоматології та кафедри стоматології інститут післядипломної освіти, у терапевтичному відділенні центру стоматології університетської клініки ІФНМУ, у навчально-лікувальному центрі «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету, у терапевтичному відділенні КП «Полтавський обласний центр стоматології – стоматологічна клінічна поліклініка».

Основні положення дисертації впроваджені в навчально-педагогічний процес профільних кафедр ІФНМУ, Буковинського державного медичного університету, Полтавського державного медичного університету.

Оцінка змісту, обсягу і структури дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота викладена державною мовою на 201 сторінці друкованого тексту, з них 125 сторінок основного тексту. Дисертація побудована традиційно та містить вступ, огляд літератури, матеріали та методи дослідження, два розділи власних досліджень, аналіз та узагальнення отриманих результатів, висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел, що містить 220 посилань (із них кирилицею – 73, латиницею – 147), 14 додатків. Робота добре ілюстрована: має 13 таблиць та 30 рисунків.

У вступі обґрунтована актуальність тематики дослідження, чітко сформульовані мета та завдання (6 завдань), наведені об'єкт та предмет дослідження. Методи дослідження дають можливість вирішити поставлені завдання.

РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ЕТІОЛОГІЮ, ПАТОГЕНЕЗ, ДІАГНОСТИКУ ТА КОМПЛЕКСНЕ ЛІКУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ З ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМ ПАРОДОНТИТОМ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ) має 4 підрозділи, які стосуються етіології та патогенезу генералізованого пародонтиту на фоні супутніх патологій, сучасних підходів до комплексного лікування генералізованого пародонтиту. Також представлена інформація щодо патофізіологічного зв'язку розвитку коронавірусної хвороби, захворювань тканин пародонту та цукрового діабету. Окремий підрозділ присвячений фотодинамічній терапії як методу лікування захворювань тканин пародонту.

Матеріал представлений зі знанням дисертанткою досягнень та не вирішених питань щодо даної тематики, викладений послідовно, логічно, що свідчить про ерудицію та обізнаність дисертанта, уміння аналітично мислити, проводити аналіз.

РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ представлений на 24 сторінках та вміщує 7 підрозділів, в яких викладені дизайн, бази та методи дослідження, серед яких окремо представлено мікробіологічне дослідження вмісту пародонтальних кишень. Всі дані зведені в таблицю, яка є досить інформативною з точки зору використання методів дослідження дисертанткою. Описаний пристрій для утримання торця світлового лазера в ротовій порожнині та комплексне лікування хворих на генералізований пародонтит. Окремий підрозділ про статистичні методи дослідження. Дуже детально описані клінічні методи дослідження (індекси гігієни порожнини рота та пародонтальні), які добре відомі та широко використовуються

стоматологічною когортою. Рационально було б надати посилання на них, а не приводити повністю методики.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ХРОНІЧНОГО ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ПАРОДОНТИТУ ЗА КЛІНІКО-ЛАБОРАТОРНИМИ ТА МІКРОБІОЛОГІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ має 3 підрозділи

Дисертанткою вивчено клінічні особливості перебігу генералізованого пародонтиту у пацієнтів з цукровим діабетом 2-го типу компенсованої форми та перенесеною коронавірусною хворобою та виявлено значне погіршення показників індексів гігієни порожнини рота та пародонтальних індексів, та особливо у групах А та Б.

Також встановлено достовірне підвищення глюкози та сечовини в слині, показників ферментативної активності усіх груп спостереження, найбільше в групах А та Б відносно здорових осіб. Встановлено порушення кальцій-фосфорного гомеостазу відносно здорових осіб, яке в групі А проявляється достовірним зниженням іонізованого кальцію на фоні достовірного зростання загального кальцію та неорганічного фосфору.

Вивчення мікробіологічного профілю у пацієнтів з ГП і супутнім ЦД 2-го типу, особливо після перенесеної коронавірусної хвороби, засвідчує багатокомпонентний дисбіоз в пародонтальній ділянці, що характеризується зростанням популяційних рівнів потенціальних патогенів та значним розширенням видового спектру колонізуючих у пародонтальних кишнях мікроорганізмів.

Отримані результати доводять необхідність проведення особливих лікувально-профілактичних заходів пацієнтів з генералізованим пародонтитом з цукровим діабетом 2-го типу компенсованої форми та перенесеною коронавірусною хворобою.

Розділ добре ілюстрований таблицями та рисунками, детально описаний та є підґрунтям для подальших дій дисертантки з приводу особливостей лікування досліджуваної когорти пацієнтів.

Зауважень до розділу немає.

РОЗДІЛ 4. КЛІНІКО-ЛАБОРАТОРНА ТА МІКРОБІОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСНОЇ ТЕРАПІЇ ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ПАРОДОНТИТУ представлений 3 підрозділами.

У групах Б і В застосовувалась загальноприйнята методика лікування, а в групі А – удосконалена методика лікування: полоскання розчином «Хлоргексидин Дента» 0,12% 3 рази на день протягом 3 днів, змащування слизової оболонки ротової порожнини гелем «Далмаксин» 1 раз на добу протягом 10 днів, «Іммунал» 1 таблетка 3 рази на добу протягом 10 днів, «Піковіт форте» 1 таблетка 1 раз на добу протягом 30 днів. Також пацієнтам групи А після професійної гігієни ротової порожнини проводилась фотодинамічна терапія.

Ефективність запропонованої удосконаленої методики лікування підтвердили клінічні спостереження в ранні та віддалені терміни (через 6 місяців): покращення індексів гігієни та пародонтальних індексів. Спостерігається позитивна динаміка з боку вуглеводного та білкового обмінів, ферментативної активності, а також показників мінерального обміну та кальцій-фосфорного гомеостазу, забезпечується більш виражене та стабільне зниження мікробного навантаження, що підтверджується даними статистичної обробки результатів дослідження.

Застосування фотодинамічної терапії у комплексному лікуванні хронічного генералізованого пародонтиту забезпечує більш виражені та стабільні результати в порівнянні із стандартними методами лікування.

Отримані результати свідчать про вибір правильного напрямку дослідження, закінченість роботи, виконання поставленої мети. Наявність груп порівняння дало можливість співставити результати та впевнитись в ефективності запропонованого методу лікування.

Розділ інформативний, добре оформлений та описаний.

В розділі є таблиці, які займають більше 1 сторінки (табл. 4.1, 4.2). Їх раціонально було б винести в додатки.

РОЗДІЛ 5 «АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ» представлений на 16 сторінках комп'ютерного тексту. Авторка аналізує та узагальнює результати проведених досліджень, порівнює їх з раніше відомими, що дає можливість сформулювати обґрунтовані висновки, які створені у відповідності до поставлених дисертанткою завдань та узагальнюють результати дослідження, вони є конкретними, змістовними, наповнені цифровими даними.

Список використаних джерел створений у відповідності до тематики дисертаційної роботи та представлений науковими виданнями, які є сучасними, інформативними.

Результати дисертаційного дослідження достатньо оприлюднені у наукових виданнях та на науково-практичних конференціях стоматологічної направленості.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Практичні рекомендації дисертантки є доступними для пацієнтів та їх застосування дасть можливість позитивно вплинути на перебіг генералізованого пародонтиту. Запропонований хворим на генералізований пародонтит II-III ступеня важкості із цукровим діабетом 2-го типу компенсованої форми та перенесеною коронавірусною хворобою комплекс, який включає проведення професійної гігієни ротової порожнини з подальшою фотодинамічною терапією одразу після зняття зубних відкладень або наступного дня впливає на патогенетичні ланки захворювання.

Було б раціональним оформити охоронний документ на запропоновані лікувально-профілактичні втручання (авторське право на твір).

Під час вивчення дисертаційної роботи не було виявлено порушень академічної доброчесності. Комісією з питань етики закладу вищої освіти засвідчено, що проведені дослідження не суперечать основним міжнародним біоетичним та правовим нормам Гельсінської декларації, Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину та відповідних Законів України.

Дисертація створена згідно вимог до такого виду напрацювань, є закінченою самостійною науковою працею дисертантки, написана гарною українською мовою, грамотно, але є окремі описки, стилістичні помилки.

Зауваження і рекомендації, які були зроблені під час ознайомлення з роботою не стосуються наповнення та суті дисертації та не знижують її наукову і практичну значимість.

В плані дискусії хотілося б отримати відповіді на наступні запитання:

1. Як підтверджувалися дані про перенесену коронавірусну інфекцію у пацієнтів?
2. Активність лужної та кислої фосфатази ротової рідини – з якою метою вивчали та які складові комплексного лікування впливали на них?
3. Фотодинамічна терапія, використана Вами, на які ланки патогенезу впливала? Які її механізми дії? Чому проводилась саме у такі терміни?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Бугерчук Ольги Олександрівни «Ефективність використання фотодинамічної терапії в комплексному лікуванні генералізованого пародонтиту у хворих на цукровий діабет 2-го типу компенсованої форми після перенесеної коронавірусної хвороби», присвячена вивченню перебігу, діагностики та ефективності фотодинамічної терапії в комплексному лікуванні генералізованого пародонтиту у хворих на цукровий діабет 2-го типу компенсованої форми після перенесеної коронавірусної хвороби має теоретичне та практичне значення, є завершеним актуальним науковим дослідженням, з отриманими новими даними, яке за

методологічним підходом, обсягом проведених досліджень, теоретичним значенням і науковою новизною відповідає вимогам до такого виду наукових напрацювань згідно положення «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, оформлена у відповідності до вимог, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її авторка Бугерчук Ольга Олександрівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент:

завідувачка кафедри дитячої
терапевтичної стоматології
Полтавського державного
медичного університету
Заслужений лікар України
доктор медичних наук, професор

Людмила КАСЬКОВА

Підпис засвідчую:

Вчений секретар доцент

Валентина ФІЛАТОВА